

Innhold

Forord.....	5
I. Innledning.....	19
1 Emneområde.....	19
1.1 Arbeidsrett i offentlig sektor	19
1.2 Individuell arbeidsrett.....	21
1.3 Kollektiv arbeidsrett	22
2 Arbeidsrettens rettskilder	24
2.1 Rettslig metode.....	24
2.2 Oversikt over rettskildefaktorene	25
2.2.1 Aktuelle lover.....	26
2.2.2 Lovens forarbeider	28
2.2.3 Forskrifter.....	28
2.2.4 Rettspraksis	29
2.2.5 Tariffavtaler	31
2.2.6 Arbeidsavtalen	31
2.2.7 Reglement.....	32
2.2.8 Praksis og rettsoppfatninger.....	33
2.2.9 Internasjonale konvensjoner og EØS-avtalen ...	34
2.2.10 Reelle hensyn/vurderinger.....	36
2.3 Særlover og tariffavtaler for statlig sektor	39
2.4 Oppsummering.....	40
3 Begreper og særtrekk	41
3.1 Arbeidstaker	41
3.2 Arbeidsgiver	45
3.3 Arbeidstaker- og arbeidsgiverbegrepet i staten	45
3.4 Arbeidsgivers styringsrett	47
3.5 Vernehensynet	48
3.6 Det kollektive preg.....	48
4 Arbeidsrettsreglene i praksis.....	49
5 Kort om den historiske utviklingen og arbeidsmiljøloven av 17. juni 2005 nr. 62	50
6 Kort om den historiske utviklingen av statsansatteloven.....	54

II.	Ansettelse	56
1	Innledning	56
1.1	Ansettelse i det offentlige	56
1.2	Faser i en ansettelsesprosess	58
2	Juridiske rammer i valget mellom søkere	58
2.1	Oversikt	58
2.2	Kvalifikasjonsprinsippet	60
2.2.1	Hva kvalifikasjonsprinsippet går ut på	60
2.2.2	Nærmere om saklighetskravet ved ansettelse	64
2.3	Fortrinnsrett	70
2.3.1	Fortrinnsrett etter nedbemanning	70
2.3.2	Fortrinnsrett for deltidsansatte	74
2.3.3	Prioritet og virkninger av brudd på reglene om fortrinnsrett	80
2.4	Positiv særbehandling	81
3	Utlysning av ledig stilling	81
3.1	Offentlig utlysning	82
3.1.1	Unntak	84
3.2	Utlysingens innhold og bindingseffekt	85
4	Behandling av søknader	88
4.1	Saksbehandlingsregler	88
4.2	Søkerlister og rett til å se dokumenter	92
4.3	Intervju og innhenting av referanser	97
5	Innstilling, uttalerett og ansettelse	101
6	Bindende kontrakt, formkrav og overprøving av et ansettelsesvedtak	102
7	Midlertidig ansettelse og innleie	105
7.1	Fast eller midlertidig ansettelse	105
7.2	Hensyn bak reglene om midlertidig ansettelse	106
7.3	Vilkår for midlertidig ansettelse	107
7.3.1	Arbeidets karakter	107
7.3.2	Vikariat	110
7.3.3	Praksisarbeid og arbeidsmarkedstiltak	112
7.3.4	Idrettsarbeid, kunstnerisk arbeid og forskningsarbeid	113
7.3.5	Tidsbegrenset midlertidig ansettelse på generelt grunnlag	113
7.3.6	Åremål	116
7.4	Rettsvirkninger av ulovlig midlertidig ansettelse	117
7.5	Tre- og fireårsregelen	119
7.6	Formkrav og opphør av midlertidig ansettelse	121
7.7	Innleie av arbeidstakere	122
7.7.1	Innledning	122

7.7.2	Vilkår knyttet til aml. § 14-9 første ledd bokstav a–e	123
7.7.3	Avtale med tillitsvalgte	124
7.7.4	Likebehandling av innleid arbeidstaker.....	125
8	Oppsummering.....	125
9	Ansettelse i staten	126
9.1	Kvalifikasjonsprinsipp og fortrinnsrett	126
9.2	Lovhjemlet kunngjøringsplikt.....	127
9.3	Saksbehandlingsregler om innstillingsorgan og ansettelsesorgan.....	128
9.4	Midlertidig ansettelse.....	129
III.	Vern mot diskriminering.....	132
1	Oversikt	132
1.1	Lovregulering av diskriminering i arbeidslivet	132
1.2	Formål med regler om vern mot diskriminering	133
1.3	Virkeområde	136
2	Hovedreglene om forbud mot diskriminering	137
2.1	Diskrimineringsbegrepet	137
2.2	Direkte og indirekte forskjellsbehandling.....	138
2.3	Diskrimineringsgrunner knyttet til kjønn, graviditet, fødsel, omsorgsoppgaver mv.	139
2.4	Diskrimineringsgrunner knyttet til etnisitet, religion. livssyn mv.	140
2.5	Diskrimineringsgrunner knyttet til funksjonsnedsettelse	141
2.6	Diskrimineringsgrunner knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk m.v.....	143
2.7	Diskrimineringsgrunner knyttet til politisk syn, medlemskap i arbeidstakerorganisasjon eller alder m.v..	144
3	Lovlig forskjellsbehandling.....	145
3.1	Lovlig forskjellsbehandling knyttet til kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.....	145
3.2	Lovlig forskjellsbehandling på grunn av graviditet, fødsel, amming, og permisjon ved fødsel eller adopsjon.	149
3.3	Lovlig forskjellsbehandling med hjemmel i arbeids- miljøloven	149
4	Positiv særbehandling	151
4.1	Begrep og vilkår	151
4.2	Særlig om kjønnskvotering.....	153
5	Forbud mot trakassering.....	155
5.1	Trakassering som en særlig form for diskriminering.....	155
5.2	Spesielt om seksuell trakassering	157

6	Forbud mot innhenting av opplysninger ved ansettelse.....	157
6.1	Arbeidsmiljøloven § 13-4	158
6.2	Likestillings- og diskrimineringsloven § 30	159
7	Lik lønn for arbeid av lik verdi	160
8	Saksbehandlingsregler og håndhevingsbestemmelser knyttet til diskriminering.....	162
8.1	Opplysningsplikt.....	162
8.2	Bevisbyrde	162
8.3	Diskrimineringsnemnda.....	164
8.4	Oppreisning og erstatning.....	164
9	Diskrimineringsregler i staten	165
IV.	Styringsretten og arbeidstakerens lydighets- og lojalitetsplikt	167
1	Generelt om styringsretten	167
1.1	Begrepet «arbeidsgivers styringsrett»	167
1.2	Hjemmel.....	170
2	Arbeidstakerens lydighetsplikt.....	171
2.1	Arbeidspliktens innhold og omfang.....	171
2.2	Endring i arbeidsplikten	173
2.3	Resignasjonsplikt.....	179
3	Arbeidstakers lojalitetsplikt	180
3.1	Lojalitetsplikt og ytringsfrihet.....	182
3.1.1	Arbeidstakers rett til å uttale seg til media	184
3.1.2	Spesielt om varsling.....	190
3.2	Bierverv	195
4	Arbeidstakerens lydighets- og lojalitetsplikt i statlig sektor.....	197
4.1	Statsansattes lydighetsplikt.....	197
4.2	Statsansattes lojalitetsplikt.....	198
V.	Kontrolltiltak i virksomheten og behandling av personopplysninger.....	201
1	Arbeidsgivers kontrolltiltak	201
2	Arbeidsgivers behandling av personopplysninger	204
2.1	Personopplysningsloven og dens virkefelt (popplyl.)	205
2.2	Materielle vilkår for å kunne bruke personopplysninger	206
2.3	Prosessuelle krav ved behandling av personopplysninger	208
2.4	Spesielt om kameraovervåking, kontroll av e-post og andre elektroniske bevegelser	209
VI.	Medbestemmelse.....	213
1	Innledning.....	213
2	Bestemmelser i arbeidsmiljøloven om informasjon og drøfting	215

3	Medbestemmelse i kommunal sektor	216
3.1	Kommunelovens bestemmelser	217
3.2	Tariffavtale om medbestemmelse i kommunal sektor	218
3.3	Tariffbestemmelser om tillitsvalgte i kommunal sektor ..	219
4	Medbestemmelse i statlig sektor	221
4.1	Statsansattelovens bestemmelser	221
4.2	Tariffavtale om medbestemmelse i statlig sektor.....	221
5	Virkning av at regler om medbestemmelse ikke ivaretas.....	222
VII.	Lønn	223
1	Lønnens størrelse.....	223
1.1	Utgangspunkter	223
1.2	Oversikt over lønssystemet i kommunen.....	224
1.3	Oversikt over lønssystemet i staten	226
2	Utbetaling av lønn	228
3	Trekk i lønn	228
4	Feil ved lønnsutbetalingen	232
4.1	Tilbakebetaling av for mye utbetalt lønn	232
4.2	Etterbetaling av for lite utbetalt lønn	236
5	Foreldelse av lønnskrav.....	237
VIII.	Arbeidstid	238
1	Oversikt	238
1.1	Arbeidsmiljøloven kapittel 10 og tariffavtale- bestemmelser.....	238
1.2	Formål og virkeområde for arbeidstidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven.....	240
1.3	Forsvarlige arbeidstidsordninger	242
2	Den alminnelige arbeidstid	243
2.1	Arbeidstidens lengde	243
2.1.1	Ordinær dagtid og skiftarbeid/turnus.....	243
2.1.2	Gjennomsnittsberegning av arbeidstiden	247
2.2	Arbeidstidens plassering	249
2.2.1	Dagtid og hverdager	249
2.2.2	Nattarbeid og søn- og helgedagsarbeid	249
2.3	Hvilepauser og fritid.....	251
3	Overtid	253
3.1	Begrepet overtid	253
3.2	Vilkår for å jobbe overtid.....	254
3.3	Lengde av tillatt overtid.....	256
3.4	Kompensasjon for overtid.....	257

INNHOLD

4	Rett til fritak fra gjeldende arbeidstidsordninger	258
4.1	Rett til fritak fra nattarbeid	259
4.2	Rett til fleksibel arbeidstid.....	261
4.3	Rett til redusert arbeidstid.....	261
5	Arbeidstid i staten	263
IX.	Ferie	265
1	Innledning	265
1.1	Ferieloven og tariffavtaler	266
1.2	Ferieår og opptjeningsår	267
2	Feriefritid	267
2.1	Feriens lengde.....	267
2.2	Feriens plassering.....	270
2.2.1	Drøfting og underretning	270
2.2.2	Rammer for arbeidsgivers plassering av ferie	271
2.2.3	Ferie og oppsigelsestid.....	273
2.2.4	Ferie i forbindelse med sykdom mv.....	274
3	Feriepenger	274
3.1	Beregning av feriepenger	274
3.2	Utbetaling av feriepenger.....	275
X.	Arbeidsmiljø.....	277
1	Hovedmålsetting	277
1.1	Begrepet arbeidsmiljø	277
1.2	Lovens generelle krav	278
2	Arbeidsmiljølovens konkretisering av krav til arbeidsmiljø	280
2.1	Organisatoriske arbeidsmiljøfaktorer	280
2.2	Det psykososiale arbeidsmiljøet	281
2.3	Det fysiske arbeidsmiljøet	284
2.4	Arbeidstakere med redusert arbeidsevne	285
3	Oppfølging av arbeidsmiljøreglene	288
3.1	Arbeidsgivers plikter	289
3.1.1	Virkemidler	289
3.1.2	Arbeidsgivers registrerings- og meldeplikt	291
3.2	Arbeidstakers medvirkningsplikt.....	291
3.3	Verneombud	292
3.4	Arbeidsmiljøutvalg.....	294
XI.	Permisjon og permittering	296
1	Innledning	296
2	Permisjon	296
2.1	Sykefravær	297
2.2	Permisjon ved svangerskap, fødsel mv.....	300

2.2.1	Mors rett til permisjon	301
2.2.2	Fars rett til permisjon.....	302
2.2.3	Foreldrepermisjon.....	302
2.2.4	Adoptivforeldre og fosterforeldre	303
2.2.5	Stønadsregler	303
2.2.6	Varslingsregler.....	304
2.3	Permisjon for å amme	305
2.4	Permisjon ved barns sykdom mv.	305
2.5	Utdanningspermisjon og kompetanseutvikling.....	307
2.6	Permisjon ved militærtjeneste, sivilteneste og lignende .	310
2.7	Permisjon ved utføring av offentlige verv	310
2.8	Velferdspermisjoner/permisjonsreglement	311
3	Permittering	313
XII.	Oppsigelse og avskjed.....	315
1	Innledning.....	315
1.1	Opphør av arbeidsforholdet	315
1.2	Disiplinære reaksjoner overfor en arbeidstaker	317
2	Oppsigelse	318
2.1	Oppsigelse fra arbeidstaker eller arbeidsgiver	318
2.2	Vern mot usaklig oppsigelse.....	319
2.3	Oppsigelse med basis i virksomhetens forhold.....	320
2.3.1	Tilbud om annet passende arbeid.....	321
2.3.2	Interesseavveining.....	322
2.3.3	Utvalgskrets	325
2.3.4	Ansiennitetsprinsipp og andre utvelgelseskriterier	326
2.3.5	Masseoppsigelser	328
2.3.6	Arbeidsmiljøloven § 15-7 tredje ledd	329
2.4	Oppsigelse med basis i arbeidstakers forhold.....	329
2.4.1	Forholdsmessighetskrav	330
2.4.2	Ulegitimert fravær og for seint frammøte	331
2.4.3	Tillitssvikt, utilbørlig og uaktsom opptreden....	333
2.4.4	Atferd utenfor tjenesten.....	335
2.4.5	Rusmisbruk.....	335
2.4.6	Kvalifikasjoner og dyktighet	336
2.4.7	Samarbeidsproblemer	338
2.4.8	Advarsel.....	339
2.4.9	Pensjonsalder	341
2.5	Oppsigelsesvern for visse grupper av arbeidstakere	343
2.5.1	Prøvetidsansatte.....	343
2.5.2	Oppsigelsesvern ved sykdom.....	347
2.5.3	Oppsigelsesvern ved svangerskap, fødsel og adopsjon.....	350

INNHold

2.5.4	Oppsigelsesvern ved militærtjeneste mv.	351
2.6	Virkning av usaklig oppsigelse	351
2.6.1	Ugyldighet	352
2.6.2	Erstatning	353
2.7	Oppsigelsesfrister.....	354
2.8	Saksbehandlingsregler og formkrav	356
2.8.1	Drøftelsesplikt	357
2.8.2	Formkrav	358
2.8.3	Saksbehandlingsregler i forvaltningsloven	360
2.8.4	Attest.....	361
2.9	Retten til å fortsette i stillingen	362
2.10	Minnelige ordninger i forbindelse med oppsigelsessaker	365
3	Avskjed	368
3.1	Begrepet avskjed.....	368
3.2	Materielle vilkår for avskjed.....	369
3.3	Virkning av urettmessig avskjed	371
3.4	Formelle vilkår ved avskjed.....	373
3.5	Suspensjon.....	373
4	Oppsigelse og avskjed i staten	375
4.1	Prøvetid	375
4.2	Oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	376
4.3	Oppsigelse på grunn av den statsansattes forhold	377
4.4	Oppsigelsesfrister.....	378
4.5	Ekstern fortrinnsrett.....	378
4.6	Ordensstraff	379
4.7	Avskjed og suspensjon.....	380
4.8	Saksbehandlingsregler, klageregler og søksmålsregler.....	383
5	Dagpenger under arbeidsløshet	384
XIII.	Virksomhetsoverdragelse.....	386
1	Grunnsystemet ved virksomhetsoverdragelse.....	386
2	Virkeområdet til arbeidsmiljøloven kapittel 16.....	388
2.1	Vilkåret om at det må foreligge en overdragelse	388
2.2	Vilkåret om overdragelse til ny arbeidsgiver	393
2.3	Spesielt om situasjonen når en tjeneste konkurranse- utsettes på nytt etter utløpet av en kontraksperiode	394
3	Arbeidstakerens rettigheter ved virksomhetsoverdragelse.....	396
3.1	Lønns- og arbeidsvilkår	396
3.2	Reservasjonsrett, fortrinnsrett og valgrett	399
3.3	Vern mot oppsigelse	403
3.4	Informasjon	404
4	Forholdet til tillitsvalgte	404

XIV. Håndheving, tvister, tilsyn.....	407
1 Ulike håndhevings- og tilsynsordninger for arbeidsforhold.....	407
2 Sivilombudsmannen.....	408
3 Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda	409
4 Tvisteløsningsnemnda	411
5 Tilsyn med arbeidsmiljøloven – Arbeidstilsynet.....	412
6 Domstolsbehandling	413
6.1 Særlige prosessregler for tvister om opphør av arbeidsforholdet, fortrinnsrett mv.	416
XV. Organisasjonene og tariffavtaler.....	418
1 Innledning.....	418
1.1 Begrepet kollektiv arbeidsrett.....	418
1.2 Rettskilder	419
1.3 Utviklingslinjer	420
1.4 Organisasjonsretten.....	422
1.5 Organisasjonenes plass i arbeidsretten	424
2 Arbeidslivets organisasjoner.....	424
2.1 Organisasjoner på arbeidsgiversiden	426
2.2 Organisasjoner på arbeidstakersiden	427
3 Tariffavtaler.....	429
3.1 Begrepet tariffavtale.....	429
3.1.1 Tariffavtalens innhold – avtaletyper	430
3.1.2 Parter i en tariffavtale.....	433
3.2 Tarifforhandlinger.....	435
3.2.1 Tarifforhandlinger i kommunal sektor.....	435
3.3 Formkrav og gyldighetstid	437
3.4 Virkning av tariffavtale.....	438
3.4.1 Ufravikelighetsprinsippet	438
3.4.2 Forholdet til uorganiserte og til andre tariffavtaler	439
3.4.3 Fredsplikt	441
3.4.4 Følger av tariffbrudd / krenking av fredsplikt ...	443
3.5 Tariffavtalens stilling ved overdragelse av virksomhet	444
3.6 Allmenngjøring av tariffavtaler.....	445
3.7 Statlig sektor	446
XVI. Kollektive arbeidstvister.....	448
1 Rettstvister og interessetvister	448
2 Fredelige løsningsmetoder og kampmidler	450
2.1 Fredelige konfliktløsningsinstanser.....	450
2.1.1 Arbeidsretten	451

INNHold

2.1.2	Mekling.....	452
2.1.3	Voldgift/lønnsnemnd.....	452
2.2	Kampmidler.....	453
3	Behandling av rettsvister.....	454
3.1	Skjematisk framstilling av behandling av en rettsvist....	454
3.2	Forhandlinger.....	454
3.3	Løsning i Arbeidsretten	456
4	Behandling av interessetvister	456
4.1	Skjematisk framstilling av behandling av en interessetvist	456
4.2	Plassoppsigelser	457
4.3	Tvungen mekling	458
4.4	Streik.....	460
4.4.1	Unntak og begrensninger i streikeretten.....	461
4.4.2	Streikebryterbegrepet og situasjonen for ikke- streikende arbeidstakere.....	462
4.4.3	De streikendes økonomiske situasjon	463
4.5	Bruk av tvungen voldgift/lønnsnemnd	463
5	Statlig sektor.....	464
6	Politisk streik og sympatistreik	465
6.1	Politisk streik.....	465
6.2	Sympatistreik.....	467
7	Forholdet mellom regulering i lov og tariffavtale.....	468
 Litteraturhenvisninger.....		 475
 Forarbeider mv.....		 479
 Lovregister		 483
 Domsregister mv.		 491
 Stikkord		 499